

**शासकीय व अनुदानित आश्रमशाळांची नियमित
तपासणी महिला अधिकाऱ्यांमार्फत करणेबाबत.**

**महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: शाआशा:१११६ /प्र.क्र. ३९३ /का१३
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
तारीख: १८ नोव्हेंबर, २०१६.**

वाचा -

शासन परिपत्रक क्रमांक: शाआशा:१११६ /प्र.क्र. ३९३ /का१३ दि.५ नोव्हेंबर, २०१६.

प्रस्तावना-

आदिवासी विकास विभागांतर्गत ५५६ अनुदानीत व ५२९ शासकीय आश्रमशाळा कार्यरत असून अनुदानीत आश्रमशाळांमध्ये सुमारे २,५३,००० व शासकीय आश्रमशाळांमध्ये सुमारे १,९३,००० विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. नुकतीच बुलढाणा जिल्ह्यातील खामगाव तालुक्यातील पाळा येथील अनुदानीत आश्रमशाळेमधील मुलींवर अत्याचार झाल्याची घटना निदर्शनास आलेली आहे. सदर घटनेची नोंद घेऊन आदिवासी विकास विभागाच्या सर्व शासकीय व अनुदानीत आश्रमशाळांची तपासणी जिल्ह्यातील महसूल, महाराष्ट्र विकास सेवा, पोलीस व आदिवासी विकास विभागातील महिला अधिकाऱ्यांमार्फत करण्याचा निर्णय शासनाने घेतलेला आहे. त्यानुसार जिल्हाधिकारी यांना संबंधित जिल्हात उपलब्ध असलेल्या वरील विभागातील ४ ते ५ महिला अधिकाऱ्यांच्या आवश्यक तेवढ्या समित्या स्थापन करून जिल्ह्यातील सर्व आश्रमशाळांची तपासणी दि.१५.११.२०१६ पासून एका आठवड्यात पूर्ण करण्याच्या सुचना दिलेल्या आहेत. परंतु अशा प्रकारच्या घटना यापुढे घडू नयेत किंवा अशा घटना वेळीच निदर्शनास येणेसाठी व संबंधित शाळेतील विद्यार्थीनी व समितीमधील महीला अधिकारी यांचेमध्ये विश्वासाचे, सौहार्दपूर्ण व सुसंवादाचे वातावरण निर्माण होणे आवश्यक आहे. त्यासाठी समित्यांनी आश्रमशाळेस एकदाच भेट न देता नियमितपणे प्रत्येक २-३ महिन्यांनी आश्रमशाळांना भेट देणेची आवश्यकता लक्षात घेऊन संदर्भाधीन परिपत्रकान्वये स्थापन केलेल्या समित्या कायमस्वरूपी कार्यरत राहण्यासंदर्भात आदेश निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती

शासन निर्णय-

१. बुलढाणा येथील आश्रमशाळेतील विद्यार्थीनींवर झालेल्या अत्याचाराच्या घटनेची नोंद घेवून अशा प्रकारच्या घटना यापुढे घडू नयेत किंवा अशा घटना वेळीच निदर्शनास याव्यात आणि संबंधित आश्रमशाळेतील विद्यार्थीनी व समितीमधील महीला अधिकारी यांचेमध्ये विश्वासाचे सौहार्दपूर्ण व सुसंवादाचे वातावरण निर्माण होणेसाठी आदिवासी विकास विभागाच्या सर्व शासकीय व अनुदानीत आश्रमशाळांची नियमितपणे तपासणी जिल्ह्यातील महसूल, महाराष्ट्र विकास सेवा, पोलीस, महिला व बाल विकास व आदिवासी विकास विभागातील महिला अधिकाऱ्यांमार्फत करण्याचा निर्णय शासनाने घेतलेला आहे.

२. सबब जिल्हाधिकारी यांनी संबंधित जिल्हातील उपरोक्त विभागातील महिला अधिकाऱ्यांची संख्या व आश्रमशाळांची संख्या विचारात घेऊन महिला अधिकाऱ्यांच्या समित्या स्थापन कराव्यात. प्रत्येक समितीमध्ये वरील विभागातील वर्ग १ व वर्ग २ च्या ४ ते ५ महिला अधिकाऱ्यांचा समावेश करावा. समित्यांची स्थापना करण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांनी अपर आयुक्त, आदिवासी विकास व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांची मदत घ्यावी.
३. महिला अधिकारी समित्यांनी जिल्ह्यातील प्रत्येक आश्रमशाळेस २-३ महिन्यातून भेट देऊन आश्रमशाळेतील आश्रमशाळेतील शिक्षक व अन्य कर्मचाऱ्यांच्या अनुपस्थितीत मुलींसोबत संवाद साधून त्यांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने शाळेमध्ये पोषक वातावरण आहे किंवा कसे याचे मूल्यमापन करावे. सदर भेटीच्या वेळी आश्रमशाळेतील मुलींचा आत्मविश्वास व सुरक्षिततेची भावना निर्माण होण्यासाठी समितीने प्रयत्न करावेत. असे करीत असताना आश्रमशाळेतील मुलींसोबत अनुचित प्रकार घडत असल्यास त्या मुलींना विश्वासात घेवून त्यांचेकडून सविस्तर माहिती करून घ्यावी. सदर माहिती घेताना मुलींची माहिती गोपनीय राहिल याबाबत सर्वतोपरी दक्षता घेण्यात यावी. तसेच समितीस आवश्यक वाटतील त्या अन्य बाबींची तपासणी करावी.
४. महिला अधिकाऱ्यांच्या समितीने सदर तपासणीचे वेळी खालील बाबींचीही तपासणी करावी:-
 - १) मुलींसाठी राहण्याची स्वतंत्रपणे व पुरेशी व्यवस्था केलेली आहे किंवा कसे.
 - २) मुलींच्या वसतीगृहात पुरुषांना/विद्यार्थ्यांना जाण्यास मज्जाव केला जातो किंवा कसे,
 - ३) मुलींच्या वसतीगृहासाठी स्त्री अधिक्षीकेचे पद भरलेले आहे का, स्त्री अधिक्षीका वसतीगृहात राहतात किंवा कसे ?
 - ४) मुलींच्या वसतीगृहासाठी पहारेकरी/सुरक्षारक्षक आहेत किंवा कसे,
 - ५) मुलींच्या वसतीगृहासाठी संरक्षक भित्त/कुंपण आहे किंवा कसे,
 - ६) मुलींच्या वसतीगृहात प्रत्येक २० मुलींमागे एक याप्रमाणे शौचालय व स्नानगृहे आहेत काय,
 - ७) मुलींच्या वसतीगृहासाठी पुरेसा पाणी पुरवठा आहे किंवा कसे,
 - ८) वसतीगृहातील खोल्या, शौचालय व स्नानगृह यांचे दरवाजे, खिडक्या सुस्थितीत आहेत काय,
 - ९) वसतीगृहातील खोल्या, शौचालय, स्नानगृह, व्हरांडा येथे व परिसरात पुरेशी लाईटची व्यवस्था आहे का,
 - १०) पुरुष कर्मचाऱ्यांची निवासस्थाने मुलींच्या वसतीगृहापासून दूर आहेत का,
 - ११) मुलींना शाळेतील कर्मचारी/शिक्षक घरकामासाठी गैरवेळी बोलावितात का?
 - १२) मुलींचे वसतीगृहाबाहेर जाण्या-येण्यासंबंधीच्या नोंदी विहित केलेल्या नोंदवहीत घेतल्या जातात काय,
 - १३) आश्रमशाळेतील टोल फ्री नंबरचा तक्रार निवारणासाठी वापर करण्यात येतो का?

याबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जागरूकता आहे का?

५. जिल्हाधिकारी यांनी महिला अधिकाऱ्यांच्या समित्यांनी करावयाच्या तपासणीबाबत संयुक्त बैठक घेवून त्यांना आवश्यकतेप्रमाणे वेळोवेळी स्वतः मार्गदर्शन करावे. तसेच समितीमधील एखादा अधिकाऱ्याचे पद बदली किंवा अन्य कारणाने रिक्त झाल्यास त्यावर दुसऱ्या अधिकाऱ्याची त्वरित नियुक्ती करण्याची कार्यवाही करावी.

६. महिला अधिकाऱ्यांच्या समित्यांनी आपले तपासणी अहवाल त्रोटक स्वरूपात न देता वस्तुस्थितीदर्शक सविस्तर अहवाल आपल्या शिफारशीसह जिल्हाधिकारी व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांना द्यावेत. सदर अहवालामध्ये आढळून आलेल्या त्रुटीसंदर्भात करावयाच्या उपाय योजनांबाबतही स्पष्टपणे नमूद करावे .

७. सदर तपासणीमध्ये महिला अधिकाऱ्यांच्या समितीस संबंधीत आश्रमशाळेमध्ये काही अनुचित प्रकार होत असल्याचे आढळून आल्यास समितीने अशी घटना जिल्हाधिकारी व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्या निदर्शनास आणावी. जिल्हाधिकारी व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांनी सदर प्रकरणी त्वरीत कठोर कार्यवाही करून केलेल्या कार्यवाहीबाबत आयुक्त, आदिवासी विकास व शासनास अवगत करावे .

८. महिला अधिकाऱ्यांच्या समित्या नियमितपणे आश्रमशाळांना भेटी देऊन कार्यवाही करीत असल्याबाबतची खातरजमा स्वतः जिल्हाधिकारी यांनी करावी. तसेच वरीलप्रमाणे कार्यवाही होत नसल्यास अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांनी सदर बाब जिल्हाधिकारी यांच्या वेळीच निदर्शनास आणावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६१११९१७१८३४३३२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सु.ना. शिंदे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री, आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव

४. मा. राज्यमंत्री, आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव
५. प्रधान सचिव (महसूल) यांचे स्वीय सहाय्यक
६. सचिव, आदिवासी विकास यांचे स्वीय सहाय्यक
७. सचिव (ग्रामविकास) यांचे स्वीय सहाय्यक
८. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक,
९. जिल्हाधिकारी, सर्व,
१०. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास सर्व
११. पोलीस अधिक्षक, सर्व जिल्हे
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरीषद सर्व
१३. प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.